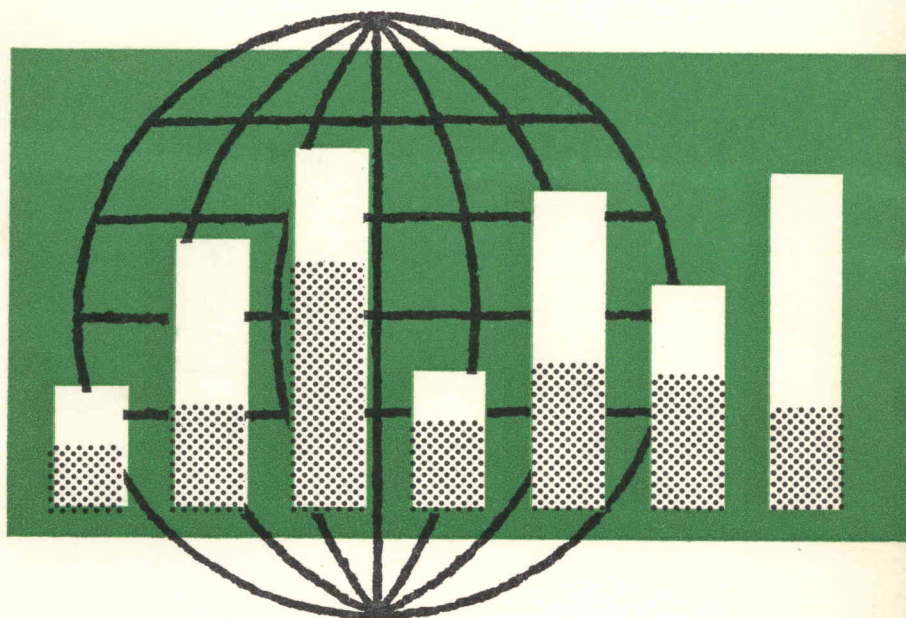

Det ekonomiska läget

Juni 1965 Nr **2**

Utarbetad inom Industrilens Utredningsinstitut

Distribuerad av Svenska Arbetsgivareföreningens sektion för företagsnämnder

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Det internationella läget</i>	3
Allmän översikt	3
USA	4
Storbritannien	5
Västtyskland	7
Frankrike	8
 <i>Det svenska konjunkturläget</i>	10
Allmän översikt	10
Branschutvecklingen i Sverige	14
Malmbrytning metallindustri	14
Verkstadsindustrin	16
Varvsindustrin	18
Träindustrin	20
Massa- och pappersindustrin	21
Textil- och konfektionsindustrin	24
Sko- och läderindustrin	28
Byggnadsverksamheten	29

»Det ekonomiska läget», som distribueras av SAF:s sektion för företagsnämnder, utkommer tre gånger per år, varav två gånger under våren och en gång under hösten. Dessutom publicerar SAF genom sektionen för samhällsekonomi ett bildmässigt informationsmaterial i form av stillfilmer (bildband med inspelad kommentar) över konjunkturläget, »Ekonomisk vårjournal» resp. »Ekonomisk höstjournal». Stillfilmerna uthyras och försäljas genom PA-distribution, Warfvinges väg 26, Stockholm K, tel. 54 13 10. Till dessa stillfilmsjournaler finnes ett särskilt teckhäfte, som delvis anknyter till »Det ekonomiska läget».

Översikten har utarbetats inom Industriens Utredningsinstitut varvid det förberedande arbetet utförts av fil. kand. Kjell Svensson och civil-ekonom Lars Wohlin.

Det internationella läget

ALLMÄN ÖVERSIKT

Den internationella konjunktursituationen karakteriserades under våren av fortsatt väl hävdad högkonjunktur. Konjunkturbilden var emellertid ej enhetlig. I EFTA-länderna, Västtyskland och USA arbetade ekonomierna för högt tryck. Den under fjolåret inträffade avmattningen i Frankrike har fortsatt. I Italien har någon större aktivitetsuppgång inte uppvisats men den återhållande ekonomiska politiken har nu lättats något. En dämpad tillväxttakt till följd av restriktiva ekonomisk-politiska åtgärder märktes i Nederländerna och i synnerhet i Belgien. Tendenser till snabbare pris- och kostnadsstegringar gjorde sig gällande i de expansiva västeuropeiska staterna, där en tilltagande efterfrågan ökat trycket mot de redan tidigare hårt ansträngda resurserna. I USA har däremot betydande reserver av arbetskraft och teknisk kapacitet tillåtit en bibehållen prisstabilitet.

**Fortsatt
internationell
hög-
konjunktur**

Någon större förändring av konjunkturen i industriländerna under återstoden av året är ej att vänta. Det höga kapacitetsutnyttjandet i många västeuropeiska länder torde dock komma att medföra en viss dämpning av tillväxttakten för den reala produktionen. Även i USA kan konjunkturen väntas bli något svagare, då den starka lageruppbbyggnaden under årets första del knappast kan hålla i sig.

Situationen för råvaruländerna ter sig mindre gynnsam. Industriländernas råvaruimport stagnerade under andra halvåret i fjol och kommer troligen att minska i år. Samtidigt har en försvagning av råvarupriserna fortgått sedan i höstas. Dessa tendenser antyder en minskad import-

kapacitet och tilltagande svårigheter att tillgodose behoven av industriprodukter, även om detta kan tänkas ske med en viss fördröjning tack vare under föregående år uppbyggda valutareserver.

USA

Den amerikanska konjunkturen är nu inne på sitt femte uppgångsår. Under årets första kvartal intensifierades aktiviteten ytterligare, stimulerad av vissa extraordinära faktorer. Bilindustrin forcerade sin produktion för att försöka ta igen det av förra årets strejk föranledda produktionsbortfallet, samtidigt som vårens stora försäljningar skulle mötas. Inom stålindustrin väntades en arbetskonflikt under andra kvartalet. Detta föranledde en stark press på stålverken från köparna, som ville gardera sig mot en eventuell stålstrejk. Under första kvartalet låg stålproduktionen på sin hittills högsta nivå. Den höga produktionsnivån inom dessa branscher torde inte kunna bibehållas året ut. En måttlig nedgång av bil- och stålproduktionen, som tillsammans svarar för ca 10 % av industriproduktionen, väntas dock inte leda till någon konjunkturvändning, utan endast till en viss uppbromsning av expansionen.

Den fortsatta uppgången måste alltjämt främst tillskrivas samma efterfrågeelement som förra året, dvs. den privata konsumtionen och näringslivets fasta investeringar. Vissa tendenser till en dämpning i konsumtionsökningstakten gör sig för närvarande gällande. Den stimulans som härrör från fortsatta ökningar av de privata inkomsterna, främst genom höjda löner och nya skattelättnader, torde dock vara tillräcklig för att den privata konsumtionen även under resten av året kommer att förbli en viktig konjunkturstödjande faktor. Några tecken på att uppgången i närings-

livets fasta investeringar skulle avbrytas föreligger inte. Goda vinster och ytterligare skattelindringar för företagen gör det troligt att industrins planer på en 12-procentig investeringsökning skall bli genomförda.

Efterfrågesituationen tyder således på att även detta år skall kunna fullföljas utan att högkonjunkturen i USA bryts. Man väntar sig dock en något lägre ökningstakt än 1964. Det tillfredsställande kapacitetsutrymmet torde också tillåta en fortsatt expansion med bevarande av den jämfört med Västeuropa stabila pris- och kostnadsnivån, som USA upprätthållit under flera år.

Det omedelbara amerikanska problemet utgörs av det under slutet av förra året förvärrade betalningsbalansunderskottet, främst föranlett av ökat privat kapitalutflöde, men också tillsammans med flera europeiska staters växande motvilja att hålla stora dollarreserver. En åtstramning av kreditpolitiken för att lindra trycket på guldreserven torde emellertid i det längsta undvikas med tanke på det låga resursutnyttjandet och arbetslöshetsproblemet i den amerikanska ekonomin. I första hand hoppas man på tillräckligt gynnsamma effekter av i februari framlagt program för reducering av betalningsbalansunderskottet, vari ingick gynnsammare skatteförhållanden för utländska placeringar i USA samt frivilliga begränsningar av det privata kapitalutflödet. De senare synes redan ha fått effekt och nedskärningar i de offentliga utländska biståndsprogrammen har också vidtagits i syfte att förbättra betalningsbalansen.

STORBRIANNIEN

Stagnationstendenserna i den brittiska ekonomin under förra året blev inte så långvariga som befarades. Industriproduktionen, som låg på i stort

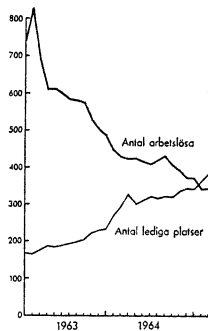
**Dämpad
expansions-
takt i USA
under 1965**

**Åtstramad
inhemsk efter-
frågan för att
förbättra
balansen i
utrikes-
handeln**

sett oförändrad nivå under de tre första kvarta-
len 1964, började åter stiga under fjolårets sista
månader och har fortsatt att öka förhållandevis
kraftigt under innevarande år. Denna utveckling
har lett till ett tilltagande efterfrågetryck på ar-
betsmarknaden, som framgår av diagram 1, vil-
ket medfört tendenser till stigande lönekostna-
der. Den inhemska efterfrågan har varit driv-
kraften bakom expansionen, som i det närmaste
medfört fullt utnyttjande av produktionskapa-
citeten. Den nödvändiga förbättringen av bytes-
balansen tillåter dock inte en fortsatt lika hög
inhemsk efterfrågan. Denna senare måste däm-
pas för att ge utrymme åt en ökning av exporten.
För att befrämja en sådan dämpning föreslås i
den brittiska budgeten för 1965/66 en höjning
av den indirekta beskattningen. Dessutom till-
kännages speciella åtgärder i syfte att reducera

DIAGRAM 1

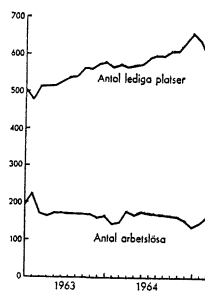
*Arbetslöshet och lediga
platser i Storbritannien.*
(Säsongkorrigerade siffror
i tusental)

Källa: OECD

DIAGRAM 2

*Arbetslöshet och lediga
platser i Västtyskland.*
(Säsongkorrigerade siffror
i tusental)

Källa: OECD

kapitalutflödet med 100 miljoner pund under
nästkommande budgetår.

Den ekonomiska politiken måste utformas så
att en eventuell reduktion av efterfrågan från

hemmamarknaden verkligen ersätts med exportökning och/eller importminskning och inte enbart leder till minskad produktion och arbetslöshet i vissa sektorer. Detta kräver en i och för sig besvärlig omfördelning av de friställda resurserna till exportindustrin och den importsubstituerande industrin. Möjligheten att förbättra balansen i utrikeshandeln försvagas också av oviljan hos de brittiska handelsparterna mot alla slag av exportstödjande och importförhindrande åtgärder.

Man måste dock utgå ifrån att England på ett eller annat sätt måste lösa sitt betalningsbalansproblem, varför vi kan förutse en väsentligt svagare importökning innevarande år.

VÄSTTYSKLAND

Den västtyska ekonomin har under 1960-talet uppvisat en internationellt sett mycket hög produktionsstillväxt. Efter en tillfällig avmattning under sommarhalvåret 1964 påskyndades utvecklingen på nytt och bruttonationalprodukten steg förra året med 6,5 %. Trots ett sedan flera år högt kapacitetsutnyttjande har den pågående konjunkturuppgången varit mer balanserad och jämn än i övriga Västeuropa. Prisutvecklingen har varit förhållandevis lugn och jämvikten — fastän ansträngd — har kunnat upprätthållas utan några anmärkningsvärda ekonomisk-politiska åtgärder. Denna utveckling har möjliggjorts dels genom en snabb produktivitetstegring, dels genom en jämn efterfrågeexpansion, där de olika efterfrågefaktorerna avlöst varandra som drivkrafter. Exporten var den pådrivande kraften under 1963 men dämpades under fjolåret och i stället svarade hemmamarknaden — speciellt investeringsverksamheten — för den fortsatta efterfrågeexpansionen.

Under innevarande år har den inhemska efterfrågeexpansionen fortsatt. Troliga löneökningar samt skattesänkningar väntas leda till en minst lika stor konsumtionsökning detta år som 1964. Även investeringsefterfrågan håller i sig med en planerad investeringsökning på 14 % från näringslivets sida. Samtidigt ser exporten ut att åter ha börjat växa. Kapacitetsutrymmet beräknas emellertid endast tillåta en 5-procentig produktionsökning, varför den rådande efterfrågesituationen torde medföra att den under andra halvåret i fjol noterade accelerationen i prisstegringen håller i sig. Vissa inflationstendenser från kostnadssidan kan inte heller uteslutas. Som framgår av diagram 2 är arbetsmarknaden ytterst ansträngd och möjligheterna till kostnadsuppväggande produktivitetshöjningar ter sig dessutom nu mer begränsade än tidigare. Det föreligger således risk för ett inflationsskapande övertryck även i den västtyska ekonomin. Betalningsbalanssituationen tillåter visserligen att efterfrågan i större utsträckning avleds via ökad import, men frågan är om inte Västtyskland kan bli tvunget att tillgripa en mer kraftfullt återhållande ekonomisk politik än hittills.

Snabbare prisstegringar i Västtyskland

FRANKRIKE

Den under fjolåret inträdde konjunkturavmattningen i Frankrike har ytterligare accentuerats. Stabiliseringspolitiken har åstadkommit en väsentlig avsaktnig i pris- och lönestegringarna, men till priset av en alltmer vikande efterfrågan vad gäller såväl privat investering som konsumtion. Efter en längre stagnationsperiod föll industriproduktionen under slutet av förra året. Avmattningen började inom bilindustrin och vissa andra sektorer av konsumtionsvaruindustrin, men under de första månaderna i år kunde kon-

stateras att stagnationen spritt sig inom stora delar av näringslivet med kraftigt växande arbetslöshet till följd. Endast byggnadssektorn samt olje- och stålindustrin uppvisade fortfarande betydande aktivitet.

Den ekonomiska politikens restriktiva inriktning har bibehållits trots denna utveckling. Enligt gjorda regeringsuttalanden är inte heller någon snar omläggning att vänta, då det befaras att en sådan skulle rasera de uppnådda stabiliseringsresultaten. Visserligen har diskontot sänkts och vissa skattelättnader införts för företagen, men vid rådande överkapacitet och dåliga vinstutsikter torde detta inte få någon omedelbar effekt på näringslivets investeringsverksamhet. Någon stimulans från den privata efterfrågan är således inte sannolik. För den offentliga politiken inte en mer expansiv inriktning, kan en ytterligare konjunkturförsvagning inte helt uteslutas.

**Stagnerande
industri-
produktion i
Frankrike**

Det svenska konjunkturläget

ALLMÄN ÖVERSIKT

Enligt de senaste beräkningarna uppgick den svenska bruttonationalprodukten 1964 till ca 97 miljarder kronor. Detta innebär i fasta priser en ökning från 1963 års nivå med 6,5 %, vilket är den kraftigaste uppgång som noterats under efterkrigstiden. Industriproduktionen steg i fjol med 9 % och visade fortsatt uppgång under årets första kvartal. Högkonjunkturen väntas bestå under innevarande år, men expansionsbetingelserna är ej lika gynnsamma som i fjol, varför en icke obetydlig dämpning av tillväxttakten emottas.

På produktionsidan fanns fortfarande under förra året tillgång till outnyttjad kapacitet inom såväl skogs- som metallsektorn. De starka produktionsökningarna inom dessa branscher och det låga kapacitetstillskottet till följd av stagnationen i industriinvesteringarna, har dock medfört att förutsättningarna för fortsatta kraftiga produktionsökningar nu synes mindre gynnsamma. Det ansträngda läget på arbetsmarknaden med allt större svårigheter för företagen att tillgodose sitt arbetskraftsbehov begränsar ytterligare de reala produktionsmöjligheterna. Enligt den reviderade försörjningsbalansen för 1965 bedöms en produktionsökning på 4 1/2 % som möjlig.

Förutom av kapacitetsskäl synes den svenska exportutvecklingen i år begränsas till följd av försämrade internationella avsättningsförhållanden. Man räknar nämligen med en viss dämpning av expansionstakten inom industriländerna. Den under fjolåret beräknade lagerupbyggnaden synes ha upphört och den kommer kanske t. o. m.

**Mindre
gynnsamma
expansions-
betingelser
1965
i Sverige**

att förbytas i en nedskärning inom vissa sektorer. Detta kan komma att verka bromsande på efterfrågetillväxten för några av huvudprodukterna i den svenska exporten, främst järnmalm, trävaror och massa. Mot slutet av året kan sannolikt även en viss uppbromsning av järn- och stålverkens export komma att ske. Mot denna bakgrund har man i nationalbudgeten inte vågat räkna med en exportökning (inklusive tjänster) innevarande år på mer än 6,5 %, vilket skall jämföras med en ökning på hela 11 % mellan 1963 och 1964.

Det ansträngda läget på arbetsmarknaden kommer med stor sannolikhet att leda till betydande löneökningar även i år. Den totala lönesumman beräknas stiga med 8,5 %, medan ök-

Tabell 1. Reviderad försörjningsbalans för 1965
Miljoner kronor i 1964 års priser

	<i>Förändr.</i> <i>1963—64</i>	<i>1964</i>	<i>Förändr.</i> <i>1964—65</i>	
	Procent	Miljoner kronor	Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>				
Bruttonational- produkt	6,5	97.100	+4.300	+ 4,5
Import	10,0	19.900	+1.500	+ 7,5
<i>Summa tillgång</i>	<i>7,0</i>	<i>117.000</i>	<i>+5.800</i>	<i>+ 5,0</i>
<i>Efterfrågan</i>				
Privat bruttoinveste- ring (ej bostäder) ..	2,5	12.900	+ 900	+ 7,0
Statlig bruttoinveste- ring (ej bostäder) ..	2,0	6.600	+ 200	+ 3,5
Kommunal brutto- investering (ej bost.)	11,5	5.200	+ 600	+11,0
Bostäder, brutto- investering	10,5	6.600	+ 150	+ 2,0
Lagerökning	—	+ 700	+ 200	—
Privat konsumtion .	5,0	51.600	+1.500	+ 3,0
Off. konsumtion	4,5	13.600	+ 950	+ 7,0
Export (inkl. tjänste- netto)	11,0	19.800	+1.300	+ 6,5
<i>Summa efterfrågan</i>	<i>7,0</i>	<i>117.000</i>	<i>+5.800</i>	<i>+ 5,0</i>

Källa: Reviderad nationalbudget 1965.

**Starka
inflationstendenser
i Sverige**

ningen i de disponibla inkomsterna stannar vid 7,5 %, till följd av höjda kommunala och statliga skatter. Hushållens inkomstökningar kommer dock att till väsentlig del ätas upp av prisstegringar. Den genomsnittliga prisnivån beräknas i nationalbudgeten för 1965 komma att ligga 5 % över 1964 års genomsnitt. Av denna ökning svarar höjningen av omsättningsskatten från 1 juli i år för 1,3 procentenheter. Realvärdet av hushållsinkomsterna skulle då endast stiga med 2,5 %. Detta motsvarar i stort sett den konsumtionsökning som man har antagit för innevarande år.

**Hög investeringsvilja inom
industrin**

Om således såväl exporten som den privata konsumtionen kommer att utgöra mindre expansiva inslag i årets konjunkturbild, kommer i gengäld investeringarna att förbli en kraftigt pådrivande faktor. De torde t. o. m. öka något mer i år än mellan de två föregående åren. Särskilt markant är den ökade investeringsviljan hos industrin. Förra året föll industriinvesteringarna med 3,5 % realt, medan beräkningar grundade på investeringsplanerna för året pekar på en uppgång på ca 9 %, räknat i fasta priser. För bostadsbyggandet gäller däremot att expansions-takten blir väsentligt lägre.

Som totalbedömning av konjunkturläget kan sägas att den höga ekonomiska aktiviteten bibehålles hela innevarande år. Utsikterna inför första halvåret 1966 är dock osäkrare. Mot bakgrund av de erfarenheter om konjunkturmönstret från tidigare år samt med hänsyn till vissa tecken på en försvagning i den ekonomiska aktiviteten i USA synes en mer dämpad konjunktur i Väst-europa inte vara helt utesluten.

De mest kritiska inslagen i den nuvarande konjunktursituationen är tendenserna till överhettning på arbetsmarknaden och den överskottsef-

terfrågan, som råder på varor och tjänster inom många sektorer av ekonomin, vilken driver upp priserna och lönerna. För att komma tillrätta med dessa problem har staten skärpt stabiliseringspolitiken. Åtgärderna har främst inriktats på en stram kreditpolitik med en successiv anpassning uppåt av ränteläget. Kommunernas möjligheter att låna har beskurits, vilket tvingat dessa till relativt avsevärda skattehöjningar. Dessutom har finansministern i april beslutat att försöka skära ned statens egna investeringar med 10 % under det närmaste halvåret, samtidigt som han gjort en frivillig överenskommelse med kommunerna om en liknande inskränkning från deras sida.

Stabiliseringspolitiken har dock ej varit och kommer ej att bli tillräckligt stram för att förhindra betydande pris- och kostnadshöjningar i år. Den starka ansvällningen av den offentliga konsumtionen och av bostadsbyggandet har inte motsvarats av en tillräckligt långt gående krympning av konsumtionen och/eller de privata investeringarna. Bortsett från vad man anser vara den önskvärda fördelningen av landets ekonomiska resurser får anspråken på dessa inte bli för stora, om man vill stabilisera pris- och kostnadsnivån. Skulle kostnadsnivåerna i konkurrentländerna stiga långsammare, kan det annars bli svårt att bevara balansen i utrikeshandeln eller att uppnå det överskott man eventuellt eftersträvar för att exempelvis kunna öka investeringarna i utlandet eller utvidga det internationella biståndet.

Malmbrytning och metallindustri

Efter några år med minskande produktion inom världens järn- och stålindustri visade sig i slutet av 1963 tendenser till en stigande aktivitet. Den under fjolåret tilltagande investeringsverksamheten i flertalet industriländer ledde till att flertalet stålproducerande länder uppvisade nya produktionsrekord för 1964.

De svenska *järnmalmgruvorna* avsätter ungefär 85 % av sin produktion på export. Huvuddelen går till den västeuropeiska järn- och stålindustrin, varför utvecklingen av den västeuropeiska stålkonjunkturen blir helt avgörande för den inhemska järnmalmsbrytningen. Efter en nedgång 1962 tog exporten och produktionen ny fart under 1963. Expansionen fortsatte under fjolåret då exporten och produktionen steg med 20 resp. 12 %.

Fjolårets kraftiga tillväxt i efterfrågan möttes således inte av en lika kraftig ökning av produktionen. I stället skars malmlagren ned. Dessa var emellertid efter uppbyggnad under de tre föregående åren ovanligt stora och fjolårets avtappning synes endast ha inneburit en normalisering av lagernivån. Den gynnsamma efterfrågesituationen verkade bromsande på den nedåtgående trenden för malmpriserna, men några prisförbättringar möjliggjordes inte.

Den internationella stålkonjunkturen var under början av året fortfarande mycket gynnsam. Järnmalmsbrytningen har fortsatt att stiga i hög takt och enligt konjunkturbarometern i mars var den kontrakterade malmförsäljningen tillfredsställande. Det höga kapacitetsutnyttjandet

Malmefterfrågan god, men inga prisförbättringar

begränsar dock möjligheterna till några större produktionsökningar, även om en viss kapacitetsutvidgning är att vänta. En viss tveksamhet råder dessutom huruvida stålkonjunkturen skall kunna behålla sin styrka, varför en mindre nedgång av åtminstone exporten under årets slut inte är helt osannolik.

Enligt internationella bedömningar hyser man oro för att den fortsatta omfattande utbyggnaden av stålindustrin kan leda till ett tilltagande produktions- och kapacitetsöverskott. Förbrukningen är fortfarande växande, men den under fjolåret pågående lageruppbyggnaden i Västeuropa synes ha börjat avta och under första kvartalet noterades en betydligt lägre ordergång än ett år tidigare. Vissa priseftergifter har också fått göras.

Ett ökat utbudstryck från de stora västeuropeiska producenterna skulle försvåra konkurrensen och försämra situationen för den svenska järn- och stålindustrin. För närvarande tycks man dock inte räkna med något avbrott i den sedan slutet av 1950-talet rådande ökningstrenden för den svenska järn- och stålproduktionen. Under perioden 1959—1964 har årsproduktionen av handelsfärdigt stål (inklusive ämnen) stigit med drygt 1,1 miljoner ton (60 %) till nästan 3,1 miljoner ton. Av denna ökning gick nästan 0,5 miljoner på export.

Produktionen av handelsfärdigt stål ökade i fjol med 354 tusen ton — ca 13 % — till 3,1 miljoner ton. Specialstålet visade en väsentligt större uppgång än det ordinära stålet. Den totala stålexporten ökade kvantitativt med 23 % i jämförelse med 1963. Som framgår av tabell 2 här rörde denna kraftiga uppgång från samtliga kvaliteter utom handelsrören.

**Försvagad
stålkonjunktur
under
slutet av
1965?**

Tabell 2. Export av handelsfärdigt stål

	1963		1964		Förändring i %	
	1.000 t	milj. kr	1.000 t	milj. kr	kvant.	värde
Specialstål						
exkl. rör o. ämnen	198	597	246	730	+24	+22
Ordinärt stål						
exkl. rör o. ämnen	339	205	450	277	+33	+35
Rör	149	260	155	319	+ 4	+23
därav rostfria ..	(7)	(76)	(11)	(118)	(+57)	(+55)
Ämnen	101	46	118	55	+17	+20
Summa	787	1.108	969	1.381	+23	+25

Västtyskland förblev det största avnämarnlandet och exporten dit steg med nästan en tredjedel. De snabbaste exportökningarna ägde dock rum till Storbritannien, Danmark och Norge. Detta medförde att EFTA-ländernas andel av den totala svenska stålexporten för första gången var större än sexstatsmarknadens.

**EFTA köpte
1964 mer stål
än EEC från
Sverige**

Verkstadsindustrin

Orderläget för verkstadsindustrin (exklusive varv) har successivt förbättrats sedan hösten 1963. Orderingången ökade kraftigt från både hemma- och exportmarknaden och låg under sista kvartalet i fjol 14 % högre än ett år tidigare. Denna gynnsamma efterfrågeutveckling möjliggjorde för verkstadsindustrin som helhet en produktionsökning beräknad till 8 %. Den gynnsamma produktionsutvecklingen gällde praktiskt taget alla delbranscher. Exporten, som ökade med inte mindre än 17 %, fartyg ej inräknade, var en starkt pådrivande faktor bakom expansionen. Enligt konjunkturinstitutets försörjningsbalans motsvarade den ca 75 % av fjolårets totala produktionsökning inom verkstadsindustrin. Som framgår av tabell 3 svarade bilar och el-maskiner för de största ökningstalen. Spe-

**Ökad
orderingsång
till verkstäder**

ciellt ökade exporten till Storbritannien. De nordiska länderna, som svarar för inte mindre än 1/3 av den totala svenska verkstadsexporten, ökade sin import från Sverige med 20 %.

Ökningen i orderingen var snabbare än produktionsökningen, vilket fick till följd växande orderstockar och förlängda leveranstider. Skillnaden i ökning mellan ordergång och produktion torde till en del förklaras av en för produktionsutvecklingen hämmande brist på arbetskraft. Sysselsättningsökningen var obetydlig — enligt statistiska centralbyråns sysselsättningsindex låg sysselsättningen i genomsnitt i fjol endast 1 % högre än 1963 års nivå. Produktionsökningen nåddes således till största delen genom intensivare utnyttjande av arbetskraften och ökad produktivitet.

Orderläget har fortsatt att förbättras i år och en hög ordertillströmning väntas från både hemma- och exportmarknaden, varför det finns skäl att räkna med en bestående god konjunktur. Liksom förra året torde dock bristen på arbetskraft bestå. Verkstadsindustrins svårighet att tillfredsställa den stigande efterfrågan har lett till pris-

Tabell 3. Exporten av verkstadsprodukter åren 1963 och 1964 fördelad på varuområden (Mkr)

Varuområde	1963	Förändring	
		1964	1963—64 i procent
Järn- och metallmanufaktur	516	588	+14
Maskiner, ej elektriska	2.659	2.987	+12
Maskiner, elektriska	861	1.132	+32
Transportmedel	2.315	2.374	+3
därav bilar	726	867	+19
därav fartyg	1.310	1.191	-9
Instrument	108	112	+4
Vapen och ammunition	65	77	+18
Totalt	6.524	7.270	+11

Källa: Sveriges mekanförbund.

höjningar på många verkstadsprodukter. Särskilt markant är prisökningen på metallmanufaktur, som uppgick till inte mindre än 24 % vilken dock förklaras av de starkt höjda priserna på den internationella metallmarknaden.

Verkstadsindustrins investeringar 1965 beräknas ligga ca 20 % över den faktiskt uppnådda nivån 1964. De planerade utvidgningarna synes vara störst i den elektrotekniska och metallmanufakturande industrin.

Varvsindustrin

Den svenska varvsindustrin har trots den successivt skärpta internationella konkurrensen år efter år kunnat uppvisa en hög aktivitet, även i fjol steg produktionen. Sjösatt tonnage ökade med 18 % till 1 038 tusen bruttoton medan leveranserna steg med 5 %. Uppgången i leveranserna hänförde sig helt till hemmamarknaden, medan fartygsexporten minskade.

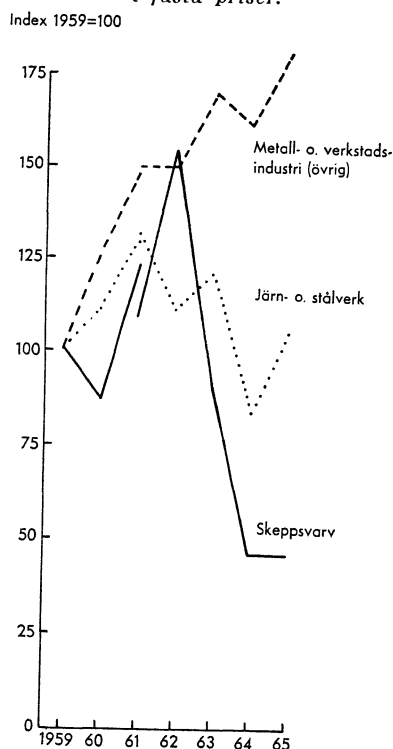
Orderingången var däremot mindre tillfredsställande. Medan den svenska varvsindustrin lyckades hävda sig väl i konkurrensen om nya kontrakt under 1963 tycks vissa svårigheter ha förekommit under förra året. Beställningarna — speciellt från exportmarknaden — hos de svenska varven minskade. Det tycks dock inte vara fråga om någon bestående avtappning av de svenska varvens orderstockar. Vid utgången av 1964 var de sammanlagt ungefär lika stora som vid slutet av 1963 och uppgick till 149 fartyg om 2,65 miljoner bruttoton. Under första kvartalet i år synes enligt konjunkturbarometern en förbättring av orderingången ha inträffat.

Trots den betydande nykontrakteringen inom världens varvsindustri under både 1963 och 1964 kan ingen påtaglig lättnad i överkapacitetstryc-

**Minskade
beställningar
från utlandet
till varven**

ket skönjas. Den hårda konkurrensen, främst från den japanska varvsindustrin, torde bestå. Den höga svenska produktionen synes även i fortsättningen kunna upprätthållas endast till priset av fortsatt låg lönsamhet. På längre sikt måste man därför räkna med en relativ krymp-

DIAGRAM 3
 Investeringar i metall- och verkstadsindustrin 1959—1965
 i fasta priser.

Anm., Siffrorna för 1965 avser företagens planer som registrerades i februari 1965.

Källa: Konjunkturinstitutet

Anm.: År 1961 skedde en omläggning av statistiken, varför full jämförbarhet inte föreligger för investeringstalen före och efter detta år. För år 1961 finns tal beräknade både efter den nya och den gamla metoden. Bägge dessa siffror finns inlagda i diagrammet efter omräkning till index.

ning av den svenska varvsindustrins betydelse i den svenska ekonomin. De sjunkande investeringarna, se diagram 3, antyder en sådan utveckling.

Träindustrin

Den förbättring för trävaruexporten som inträdde under 1963 efter två år med förhållandevis liten utförsel och kraftiga prisfall, kunde fortsätta under fjolåret. Exporten av sågade och hyvlade trävaror steg med över 160 000 stds till ca 1,2 miljoner stds, den högsta kvantitet som noterats sedan slutet av 1920-talet. Det stramare marknadsläget möjliggjorde successiva höjningar av försäljningspriserna. Redan under årets början uppnåddes samma nivå som före det stora prisfallet 1961. Särskilt starkt var köpintresset i Storbritannien, som är den största svenska trävarukunden, och denna marknad svarade för 1/3 av den totala svenska exportuppgången. En starkt växande utförsel kunde också noteras till Danmark och Nederländerna. En fortsatt snabb konsumtionsökning ägde dessutom rum på den

Tabell 4. Försörjningsbalans för sågade och hyvlade trävaror 1963—1964, 1 000 stds

	1963	1964 (prel.)
Produktion	1.891	2.196
Import	31	29
<i>Summa tillgång</i>	<i>1.922</i>	<i>2.225</i>
Export	1.050	1.212
Förbrukning i Sverige	817	904
Lagerförändring	— 13	+ 41
Saldopost	+ 68	+ 68
<i>Summa användning</i>	<i>1.922</i>	<i>2.225</i>

Källa: Konjunkturinstitutet.

stora hemmamarknaden, där prisnivån efterhand anpassade sig till de uppnådda exportpriserna. I konjunkturinstitutets försörjningsbalans (se tabell 4) för sågade och hyvlade trävaror har fjolårets produktionsökning preliminärt beräknats till 16 %.

Den stora exporten var främst följd av en växande trävaruförbrukning inom den expansiva västeuropeiska byggnadsverksamheten. Den under året väldiga trävaruimporten till industriländerna översteg dock konsumtionen. En inte obetydlig påspädning av efterfrågan torde ha utgått från en kraftig lageruppbyggnad i flertalet importländer. Detta gällde inte minst för Storbritannien, där trävarulagren steg med nästan 90 000 stds, till den högsta nivån sedan 1953. Under innevarande år väntas däremot ingen ytterligare frivillig lageruppbyggnad hos importörerna. På flera håll — bl. a. i Storbritannien — tycks lagren t. o. m. vara överdimensionerade och göra lagerförbrukning trolig.

De svenska trävaruförsäljningarna för leverans under innevarande år har varit mycket livliga. Försäljningarna uppgick vid månadskiftet mars—april till 840 000 stds, vilket är ungefär lika mycket som vid samma tid i fjol. Man har dock kunnat märka en starkt avtagande försäljningstakt. Sammanfattningsvis bedöms exporten bli något lägre än 1964 års rekordnivå, men den goda hemmaefterfrågan synes tillåta en ungefär oförändrad produktionsvolym.

**Fortsatt hög
produktion
av trävaror**

Massa- och pappersindustri

Den sedan hösten 1962 expansiva massakonjunkturen kom under slutet av fjolåret in i ett lugnare skede med en avtagande produktionstillväxt. Någon motsvarande dämpning framkom

inte i konsumtionen, utan denna utveckling var resultatet av att den kraftiga lageruppbyggnaden hos köparna som pågått sedan 1963 avstannade. Då exportleveranserna under 1964 inte steg i samma takt som produktionen, kom producenternas lager att öka. Dessa var dock tidigare relativt små och torde vid årsskiftet endast ha uppnått en mer normal nivå.

Under 1963 och 1964, dvs. efter konjunkturvändningen, har massaproduktionen ökat med hela 30 %. Samtidigt har en tendens mot allt större produktionsandel för den blekta massan gjort sig gällande. Bland de olika kvaliteterna ökade den blekta sulfaten snabbast under 1963 och i fjol uppvisade, som framgår av tabell 5, den blekta sulfiten den högsta ökningstakten. Värdet av produktion och export visar en ännu kraftigare uppgång tack vare att det kraftiga prisfallet 1962 och 1963 helt kunde återhämtas för den kemiska massan.

Tabell 5. Produktion och export av massa 1964

	Totalproduktion		Export	
	1.000 ton	Förändr. i proc. 1963—64	1.000 ton	Förändr. i proc. 1963—64
Dissolving	427	+ 8	392	+13
Blekt sulfitmassa	970	+20	684	+18
Oblekt sulfitmassa ..	762	+ 9	377	+ 4
Blekt sulfatmassa	1.250	+13	1.025	+ 6
Oblekt sulfatmassa ..	1.641	+10	562	+ 1
Tot.kemisk massa .	5.050	+12	3.040	+ 8
Slipmassa	1.255	+10	440	+12

Källa: Svenska cellulosaföreningen.

Under innevarande år har fjolårets lageruppbyggnad hos köparna förbytts i lageravveckling och försäljningarna på massamarknaden har gått trögt. Säljarlagren har fortsatt att växa och enligt konjunkturbarometern i mars var det flera före-

**Dämpad
massa-
konjunktur**

tag än tidigare som ansåg att färdigvarulagren var "för stora". Någon snabb omsvängning på massamarknaden är ej att vänta, men under andra halvåret kan dock köparlagren antas komma ned på en mer normal nivå och försäljning borde då kunna ske, åtminstone i takt med den löpande konsumtionen.

Även pappersindustrin visade betydande produktionsökningar 1964 och den procentuella ökningen var densamma som 1963 (11 %). Som framgår av tabell 6 var produktionsökningen i fjol ganska jämnt fördelad på de stora produktgrupperna. Gruppen papp och kartong visade föregående år en avsevärt lägre ökningstakt jämfört med utvecklingen 1962—1963, vilket förklaras av det stora kapacitetstillskott, som tillkom inom denna sektor under 1963. Ökningstakten för tidningspapper steg däremot, vilket främst synes ha varit följderna av en upphörande lageravveckling hos köparna.

Tabell 6. Produktion och export av papper 1964

	Produktion		Export	
	1000 ton	Förändr. i proc. 1963—64	1000 ton	Förändr. i proc. 1963—64
Tidningspapper	685	+ 8	455	+ 7
Journalpapper	191	— 2	96	—14
Finpapper	216	+ 8	76	+15
Greaseproof m. m.	38	+ 1	28	0
Sulfitpapper	202	+ 7	116	+18
Kraftpapper	760	+ 8	580	+11
Övrigt papper	228	+27	108	+135
Papp o. kartong	596	+12	427	+23
<i>Summa</i>	<i>2.916</i>	<i>+11</i>	<i>1.887</i>	<i>+15</i>

Källa: Svenska pappersbruksföreningen.

Efterfrågan var god såväl på hemmamarknaden som på exportmarknaden och leveranserna steg i något högre takt än produktionen. To-

talt steg exporten med ungefär 15 %. För exportens del kunde en fortsatt koncentration mot Västeuropa — främst Västtyskland och Storbritannien — noteras och inte mindre än 80 % av vår pappersexport gick dit.

Liksom för massindustrin kom produktionen inom pappersindustrin under fjolårets slut in i ett skede med lägre ökningstakt. Detta anses delvis ha berott på en avtagande lagerefterfrågan från både de inhemska och utländska köparna. Detta gällde inte minst i Storbritannien, där en kraftig lagerupphyggnad ägde rum under tidigare delen av fjolåret och där efterfrågeutvecklingen sedan har försvagats av importavgiften. Samtidigt som denna fördyrar pappersimporten gynnar den de engelska pappersbruken, då den inte träffar massainporten.

Alltjämt gynnsamt läge för pappersindustrin

En tilltagande kapacitetsbrist inom pappersindustrin begränsade sannolikt också möjligheterna till fortsatta lika kraftiga produktionsökningar som under 1963 och fjolårets början. Rådande efterfråge- och kapacitetssituation talar för att denna lugnare utveckling kommer att bibehållas under innevarande år.

Den gynnsamma konjunkturen har stimulerat pappersindustrins investeringsverksamhet. Medan massindustrin enligt investeringsenkäten i februari kommer att minska sina investeringar, planerar pappersbruken (inklusive de integrerade bruken) att öka sina investeringar med 47 %. Trenden mot högre förädling av virket avspeglar sig således starkt i årets siffror.

Textil- och konfektionsindustrin

På grundval av omsättningsökningen i textil- detaljhandeln har man uppskattat konsumtionsökningen mellan 1963 och 1964 av beklädnadsva-

ror till 5 %. Konsumtionen av hemtextilier, vari ingår dels sådana som levererades till annan industri, främst möbelindustrin, har beräknats stiga ungefär lika mycket. Då konsumentprisindex för beklädnadsvaror utvisar en prisökning på ungefär 2 %, stannade den volymmässiga konsumtionsökningen vid ca 3 %.

Den utländska efterfrågan på den svenska textil- och konfektionsindustrins produkter var god och det totala exportvärdet, 505 miljoner kronor, låg 20 % över 1963 års nivå. Sedan 1960 har textil- och konfektionsindustrins sammanlagda export fördubblats. Som framgår av tabell 7 var det specialvävnaderna — där mattorna utgör en viktig del — som svarade för den största ökningen, såväl absolut som procentuellt sett.

**Kraftig
exportökning
för textil och
konfektion**

Tabell 7. Export och import av textil- och konfektionsvaror 1964 i miljoner kronor

	Import		Export	
	1964	Förändr. i proc. 1963—64	1964	Förändr. i proc. 1963—64
Textilfibrer	265	+ 9	85	+ 7
Garn och tråd	402	+11	28	+17
Vävnader (tyger)	566	+ 8	125	+10
Specialvävnader	320	+27	100	+37
Konfektionsvaror	213	+14	95	+27
Trikåvaror	313	+23	72	+26
Totalt	2.079	+11	505	+20

Trots att exporten vuxit snabbare än importen under senare år, svarar den senare för en växande andel av nettotillförseln (produktion + import — export) räknat i värde, vilket förklaras av att den absolut sett är så mycket större. Förra året låg den totala textil- och konfektionsvaruimporten, inklusive fibrer, 11 % över 1963 års nivå.

Fastän man således kunde registrera en ökning av såväl konsumtionen som exporten blev

**Ogynnsam
utveckling för
ylleindustrin**

uppgången i produktionen mycket måttlig, främst beroende på det hårda konkurrenstrycket från utlandet. Utvecklingen inom de olika delbranscherna var emellertid inte enhetlig. Särskilt ogynnsam synes utvecklingen ha varit för ylleindustrin. Produktionsvolymen blev där mindre än föregående år och sysselsättningsnivån låg åtminstone 5 % lägre än 1963. Situationen för bomullsindustrin var något bättre. Visserligen sjönk tillverkningen av bomullsgarn, men bomullsväverierna och bomullsindustrins beredningsverk kunde öka sin tillverkning, den senare med hela 10 %. De på syntetfibrer baserade produkterna uppvisar däremot en kraftig expansion. Den relativt svaga utvecklingen för ylle- och bomullsindustrierna får delvis ses mot denna bakgrund. Garntillverkning av syntet och rayonull steg med 37 %, resp. 36 % och för vävnaderna var uppgången 30 % resp. 11 %. Syntetullvävnaderna svarade också för en betydande del av den exportökning som registrerats för varugruppen vävnader. Alltjämt utgör dock produkterna av ylle och bomull den dominerande delen av textilindustrins produktionsvärde.

Ser man till utvecklingen för textilproduktionen klassificerad efter varugrupper, finner man att garnproduktionen mätt i vikt tillsammans steg med knappt 2 %. Ungefär samma uppgång visar tillverkningen av vävnader. Beklädnadsvävnaderna gick tillbaka något medan heminredningsvävnaderna steg med 8 %. Mattor, filtar och cordvävnader och övriga specialvävnader, vilka tillsammans svarar för 1/3 av vävnadsproduktionen, ökade med 4 %. För trikåindustrin var 1964 ett relativt gott år. Den sammanlagda produktionen av trikåvaror steg med 7 %. En förskjutning från ylleplagg till plagg av syntet-

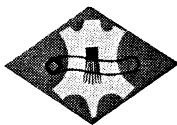
fibrer ägde rum. Räknat i styck minskade de förra med 30 %, medan ökningen för de senare uppgick till 23 %.

Produktionen inom konfektionsindustrin beräknas ha uppgått till ett värde av 1.735 miljoner kronor under 1964, vilket är ett par procent mer än under 1963. Volymmässigt tyder de preliminära siffrorna på en viss nedgång. Importen av konfektionsvaror (exkl. hattar, mössor o. dyl.) steg med 14 % och uppgår nu till 213 miljoner kronor. Honkong är alltså den största leverantören, varefter kommer Danmark och Västtyskland. Finland har under senare år, delvis gynnade av tullavvecklingen inom EFTA, ökat sin export mycket starkt. Den svenska exporten, som uppgick till 126 miljoner kronor, går främst till Norge och Danmark.

Utsikterna för textil- och konfektionsindustrin för innevarande år ter sig inte enbart gynnsamma. Konsumtionsökningen kan antas bli mindre än föregående år, och den utländska konkurrensen är mycket hård. Det inhemska lönetrycket är särdeles starkt i en sådan låglöneindustri som textil- och konfektionsindustrin representerar. Förra året registrerades inom denna bransch en starkare uppgång i timlönerna än i några av de övriga industribranscherna. Särskilt synes läget kunna bli relativt ansträngt för ylleindustrin, som arbetar i en marknad med vikande efterfrågan. Konjunkturbarometern i mars pekade på en något stigande produktion det första kvartalet i år för hela branschen tillsammans och man torde kunna räkna med en viss produktionsökning under innevarande år.

Sko- och läderindustrin

För sko- och läderindustrin sammantagna blir 1964 ett ogynnsamt år och produktionsvolymen

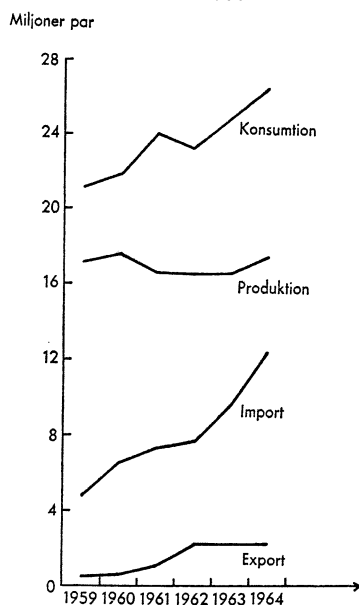
**Ökad
marknads-
andel för
importerade
skor**

sjönk enligt den preliminära statistiken med 2 %. Skoindustrin hävdade sig dock väl och minskningen förklaras av den kraftiga produktionsnedgången inom läderindustrin.

Den totala skokonsumtionen uppgick 1964 till 26,9 miljoner par, vilket var 8 % mer än året dessförinnan. Sedan 1959 har konsumtionen stigit i genomsnitt med 5 % om året eller sammanlagt med 28 %. Importens andel av den totala konsumtionen har successivt vuxit. Ökningen i importen motsvarar praktiskt taget hela uppgången i konsumtionen under denna femårsperiod. Förra året steg den med inte mindre än 28 %. Produktionen av skor, räknat i par, har däremot stigit endast obetydligt även om det givetvis skett betydande förskjutningar inom skosortimentet. Förra året steg skotillverkningen

DIAGRAM 4

*Konsumtion, produktion, import och export av skor
1959—1964*

med 5 %. Ökningen faller på samtliga grupper. Läderskorna i fjol visade därvid den minsta uppgången. Den svenska exporten av skor är alltså liten, 1,2 miljoner par, vilket är ungefär samma nivå som 1963.

Läderindustrin tvingades förra året till en kraftig produktionsnedsättning, och kvantitetsmässigt blev tillverkningen 30 % lägre än året före. Främst är det sullädertillverkningen som går tillbaka. Svårigheterna för lädret att konkurrera med de syntetiska materialen, särskilt då material för yttersulan, förklarar delvis denna negativa utveckling.

Produktionen av ovanläder av nöthud visade däremot en måttlig nedgång, från 43,2 till 42,1 milj. kvadratfot. Nedgången måste dock ses mot bakgrunden av att trenden är klart stigande hela den senaste femårsperioden. För den största delposten, skoovanläder, blev inte heller 1964 ett nedgångsår utan tillverkningen steg med 5 % till 26,5 milj. kvadratfot. Förklaringen till ovanlädrets tillbakagång var i stället att lacklädertillverkningen måste inskränkas till följd av vikande efterfrågan på denna specialartikel.

Konsumenternas minskade intresse för kläder av läder var den främsta orsaken till produktionsnedgången hos de producenter som använder får- och getskinn som råvara i sin tillverkning.

Byggnadsverksamheten

Fjölårets totala investeringar i byggnader och anläggningar (inkl. underhåll) uppgick till ca 18,2 miljarder kronor, vilket i fasta priser innebär en ökning på 7 % i jämförelse med 1963. Den under 1963 uppnådda höga ökningstakten på 7,5 % kunde således i huvudsak behållas. En i jämförelse med 1963 påskyndad expansion upp-

visades av bostadsbyggandet, som svarar för över 1/3 av den totala investeringsverksamheten i landet och som steg med 10,5 % mot 7 % 1963. Ökningstal överstigande genomsnittet kunde även noteras för såväl byggnadsinvesteringarna inom handel som för "förvaltning, sjukhus, skolor, m. m." och för "vägarbete, vatten och avlopp". Investeringarna inom samfärdseln ökade däremot endast obetydligt.

I fjol beräknades igångsättningen av nya bostäder har uppgått till nästan 95 000. Detta är det största antal som uppnåtts och överstiger 1963 års nivå med nära 8 000 (9 %). Liksom under 1963 skedde en kraftig ökning av antalet färdiga lägenheter under fjolåret. Preliminärt beräknas ungefär 87 000 lägenheter ha färdigställts, vilket är nästan 5 600 fler än 1963. Småhusbyggandet var det mest expansiva och svarade för ungefär 3 500 enheter (64 %) av ökningen i totalantalet färdigställda lägenheter. Det föreslagna bostadsbyggnadsprogrammet för 1965 skulle innebära en nedskärning av igångsättningsnivån till 88 000 lägenheter.

Enligt den reviderade nationalbudgeten beräknas ökningstakten för bostadsinvesteringarna (inklusive underhåll) sjunka till blygsamma 2 % i år. Avsikten med denna åsyftade dämpning i bostadsbyggandets expansionstakt, är att lätta trycket inom byggnadsindustrin för att ge utrymme åt en väntad uppgång i industrins byggnadsinvesteringar. Medan dessa volymmässigt beräknas ha minskat med 6,5 % förra året pekar företagens planer enligt statistiska centralbyråns investeringsenkät i februari på ökade byggnadsinvesteringar under innevarande år. I konjunkturinstitutets prognos som baseras på denna enkät räknar man med en ökning på 8,5 %. Denna kraftiga uppgång måste dock ses

**Lägre
ökningstakt
för bostads-
byggandet
1965**

mot den förhållandevis låga investeringsnivån närmast föregående år.

Inom den privata sektorn för övrigt har byggnadsinvesteringarna inom handeln expanderat kraftigt under en följd av år och för i fjol beräknas den volymmässiga uppgången till 12,5 %. För innevarande år väntas emellertid en betydande dämpning av expansionstakten till 3,5 %. Denna uppbromsning, tillsammans med den lugnare expansionen för bostadsbyggandet, väntas inte kunna uppvägas av uppgången av industrins investeringar, utan en sänkning av de totala privata investeringarna bedöms som trolig.

Inom den offentliga sektorn beräknas de statliga investeringarna till byggnader och anläggningar förra året volymmässigt ha ökat i ungefär samma takt som 1963, eller med ca 2,5 %. För de kommunala byggnads- och anläggningsinvesteringarna fortsatte den sedan 1961 rådande kraftiga expansionen. Inkl. bostadsbyggandet uppgick fjolårets ökning till 11,5 % mot 12 % 1963. Frånräknat bostadsbyggandet beräknas dock en sänkning av ökningstakten äga rum från 14,5 % 1963 till 11 % förra året. Enligt konjunkturinstitutets prognos för 1965 förutses de statliga byggnads- och anläggningsinvesteringarna öka i ungefär samma takt som i fjol. Den kommunala investeringsexpansionen väntas bestå, även om en viss dämpning av tillväxttakten anses som trolig. De på grund av överkonjunkturen på byggmarknaden i april beslutade begränsningarna av de statliga byggnads- och anläggningsinvesteringarna och rekommendationen till kommunerna om motsvarande återhållsamhet synes dock göra en lägre ökningstakt för de offentliga investeringarna mer trolig.